

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65-66 **Published at:** 26-11-2023
Author: **Surface:** 1133.04 **Circulation:** 32170
cm²
Subjects:

Ειλικρίνεια και αυθεντικότητα ως ιδεώδη σε κριτική και νεωτερικότητα

Ο ΛΑΪΟΝΕΛ ΤΡΙΛΙΝΓΚ
ΑΝΙΧΝΕΥΕΙ
ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΔΥΟ ΕΝΝΟΙΩΝ

Σ. 12

BIBLIA

ΔΟΚΙΜΙΟ

Ηθικές ποιότητες όπως αναδιαμορφώνονται στον μεγάλο καμβά της λογοτεχνίας διερευνά ο αμερικανός κριτικός Λάιονελ Τρίλινγκ στο βιβλίο του που μόλις κυκλοφόρησε στα ελληνικά

Το βαρόμετρο των αξιών

Της Λαμπρινής Κουζέλη

Ηταν ειλικρινής ο ομηρικός Αχιλλεύς; (Οπωσδήποτε δεν ήταν ο βιβλικός Αβραάμ.) Ποια από τις αδελφές Ντάουγους στη *Λογική και ευαισθησία* της Τζέιν Οστεν ήταν πιο ειλικρινής; Αποτέλουσε η ειλικρίνεια εθνική προσδιοριστική ποιότητα των Αγγλων, στον 19ο αιώνα τουλάχιστον, όπως την αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης του Τζόζεφ Κόνραντ και του Χέρμαν Μέλβιλ; Η εντιμότητα και η ευθύτητα που έδειχναν απέναντι στον εαυτό τους, στους άλλους και στα πράγματα είναι κριτήριο ειλικρίνειας; Ή μήπως η αθωότητα των Αμερικανών ποτοποιεί μια δική τους ειλικρίνεια που τους δίνει προβάδισμα, όπως μπορεί να καταλήξει ο αναγνώστης του Χένρι Τζέιμς; Πόσο συνδεδεμένη υπήρξε η ειλικρίνεια με την προσωπική πίστη στη θρησκεία και στην κοινωνική τάξη, που ασκούσαν

↓
Ο Πολώνιος πίσω από την κουρτίνα (έργο του Jehan Georges Vibert, 1888). Στον λόγο του σαιξπηρικού χαρακτήρα ο Λάιονελ Τρίλινγκ βρίσκει τις απαρχές της ανάδειξης της ειλικρίνειας ως αξίας, ορίζοντας την ως την «εναρμόνιση ανάμεσα στην ανοιχτή ομολογία και το πραγματικό συναίσθημα»

ακόμη τότε καθοριστική επιρροή στην κουλτούρα των Εγγλέζων, με άλλα λόγια στο πολιτικό, κοινωνικό και ηθικό ύψος και στον διανοητικό τους πολιτισμό; Ή μήπως τελικά αυτή η ιδέα της ειλικρίνειας δεν ήταν παρά μονάχα «μία από τις προσφιλείς και προβεβλημένες ιδιότητες της φιλοσοφικής ευπρέπειας», κατά τον δικτικό αφορισμό του Οσκαρ Ουάιλντ;

Σε κύκλο αριστερών διανοητών

Τέτοια ζητήματα ηθικής φύσεως απασχολούν τον αμερικανό κριτικό Λάιονελ Τρίλινγκ (1905-1975) στο βιβλίο του *Ειλικρίνεια και αυθεντικότητα* (Πατάκης, 2023) που μόλις κυκλοφόρησε. Εβραϊκής καταγωγής, ο Τρίλινγκ ανήκε μαζί με τη σύζυγό του Νταϊάνα σε έναν κύκλο αριστερών, τροτσκιστών κυρίως, νεοϊορκέζων διανοουμένων γύρω από το περιοδικό *Partisan Review* στον οποίο ανήκαν επίσης η Χάνα Αρεντ, ο Σολ Μπέλου, η Σούζαν Σόνταγκ και ο Νόρμαν Μέλβερ. Καθηγητής Αγγλικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης, ο Τρίλινγκ ήταν στον καιρό του ένας πολύ δημοφιλής πανεπιστημιακός και ένας εξαιρετικά επιδραστικός δημόσιος διανοούμενος, κριτικός με προφίλ ηθικού φιλοσόφου. Τον ενδιέφερε η λογοτεχνία σε σχέση με το κοινωνικό και το πολιτικό και η ιστορία της λογοτεχνίας ήταν ο μεγάλος καμβάς στον οποίο διερευνούσε ηθικά και πολιτικά ζητήματα, σε μεγάλο βαθμό

**LIONEL TRILLING
Ειλικρίνεια και αυθεντικότητα**
Μετάφραση
Μανόλης Παπουτσάκης.
Εκδόσεις Πατάκης,
2023,
σελ. 304,
τιμή 15,50 ευρώ

ακολουθώντας το παράδειγμα του βρετανού ποιητή και πολιτισμικού κριτικού Μάθιου Αρνολντ (1822-1888), τον οποίο είχε μελετήσει επισοταμένα όπως και το έργο του Ντίκενς, της Οστεν, του Κιτς, του Οργουέλ και του Φρόντ.

Ειλικρίνεια και άτομο

Στον τόμο *Ειλικρίνεια και αυθεντικότητα*, το πρωτελευταίο του βιβλίο, που κυκλοφόρησε το 1972, παρακολουθεί την ιστορία της ειλικρίνειας, την άνοδο και την πτώση της, όπως λέει, και τη σχέση της με τη νεότερη έννοια της αυθεντικότητας. Ορίζει την ειλικρίνεια, όπως την εννοούμε σήμερα, ως την «εναρμόνιση ανάμεσα στην ανοιχτή ομολογία και το πραγματικό συναίσθημα». Πότε έγινε αξία αυτή η εναρμόνιση; αναρωτιέται, και τοποθετεί τις απαρχές της, παραδόξως, στον λόγο του αμλετικού Πολώνιου που ξεπροβοδίζει τον γιο του Λαέρτη με τη συμβολή: «Έτούτο πάνω απ' όλα: στον εαυτό σου απέναντι να είσαι αληθινός και ακολουθεί, καθώς η νύχτα την ημέρα, πως τότε δεν μπορεί να είσαι ψεύτικος απέναντι σε κανένα». Ο Τρίλινγκ αναζητεί τις χρήσεις της λέξης στα λεξικά και την απεικόνισή της στη λογοτεχνία από τον Σαίξπηρ στον Ντίκενς, στον Ναντερό, στον Έμερσον, στον Νίτσε και στον Φρόντ, και επιχειρεί να καταδείξει τις μεταβολές

του κύρους της έννοιας ως την τελική έκπτωση της, στις μέρες του – και, βεβαίως, αναρωτιόμαστε, και στις δικές μας; – από τον παράδεισο των αξιών.

Αυθεντικότητα και πολιτισμός

Η διαδρομή του καταλήγει στον Ρουσό και στην εμφάνιση της νωτερικής έννοιας της αυθεντικότητας, που «αντιμετωπίζει επιθετικά την παραδεγμένη και συνήθη άποψη, πρώτα την αισθητική άποψη, ύστερα την κοινωνική και πολιτική», μια έννοια που αποκτά όλο και μεγαλύτερη αξία με το προχώρημα του 19ου αιώνα. Αναζητώντας τις μεταμορφώσεις των εννοιών στα λογοτεχνικά τους συμφοραζόμενα πραγματεύεται, σε μικρές ή εκτενέστερες παρεκβάσεις, τις έννοιες της τέχνης και του αισθητικά υψηλού, της ομορφιάς και της δόξης. Κάνει λόγο για τάξεις και δημοκρατία, για ψυχική ασθένεια και ψυχανάλυση. Αναφέρεται στο είδος του μυθιστορήματος και στις ψυχολογικές αλλαγές που έχουν κατά καιρούς δώσει ώθηση στο είδος της αυτοβιογραφίας. Παράλληλα, σχολιάζει απόψεις συγγραφέων του καιρού του, της *Natalie Sarot* και του *Sartr* για τη μη αυθεντικότητα της Έμα Μποβαρί και τις απόψεις του κοινωνιολόγου *Ιρβινγκ Γκόφμαν* στο *Παρουσίαση του εαυτού στην καθημερινή ζωή* του.

Καταλήγει πως «σε κάμποσα πράγματα που παραδοσιακά ο πολιτισμός καταδικάζει και γύρευε να αποκλείσει – για παράδειγμα, την αταξία, τη βία, το παράλογο – παραχωρείται τώρα ικανό ηθικό κύρος, λόγω που αξιώθηκαν αυθεντικότητα» και συνδέει την προσωπική αυθεντικότητα με την τρέλα και με την έσοχη απομόνωση κατά την οποία «οι ψευτίες μιας αλλοτριωμένης κοινωνικής πραγματικότητας απορρίπτονται και προτιμάται μια ψυχοπαθητική άνοδος ίσομε το σημείο της θεότητας» φτάνοντας σε μια θεωρία της αυθεντικότητας ως επιθέσης στον πολιτισμό.

Δεν συγκροτεί θεωρία

Ο αναγνώστης γοητεύεται από τον χειμαρρώδη λόγο του Τρίλινγκ, εντυπωσιάζεται από την ευριμμάθειά του, το λογοτεχνικό αποθέμα του, την οξεία σκέψη, τα θέματα που ανοίγει. Ωστόσο, ο συγγραφέας δεν καταλήγει σε κάποια συγκροτημένη θεωρία. Ίσως στο ύψος του αυτό να βρίσκεται και μια εξήγηση για το ότι, παρά την αναγνωριστότητά του στην εποχή του, και σε αντίθεση με άλλους κριτικούς του κύκλου του και κριτικούς της λογοτεχνίας με ευρύτερα πολιτισμικά και κοινωνιολογικά ενδιαφέροντα, όπως ο περίπου σύνομηλικός του Ούγγρος *Γκέοργκ Λούκατς* και οι νεότεροι *Τσβετάν Τοσιτόρφ*, *Ρολάν Μπαρι* και *Τέρι Ιγκλετον*, ο Τρίλινγκ δεν ευτύχησε εκδοτικά στην Ελλάδα.

Μετάφραση στο πνεύμα του συγγραφέα

Ο τόμος με τον οποίο γίνεται η εισαγωγή του Τρίλινγκ στην ελληνική βιβλιογραφία αναμφίβολα αντανάκλα τα ενδιαφέροντα ως συγγραφέα και διανοητή του **Σταύρου Ζουμπουλάκη**, διευθυντή της σειράς «Η ζωή των ιδεών» στις εκδόσεις Πατάκη, στην οποία εντάσσεται ο τόμος. Η απολαυστική, χιμώδης μετάφραση του **Μανόλη Παπουτσάκη**, με λεκτικές επιλογές που τοποθετούν τον συγγραφέα στο φόντο της εποχής του, αποδίδει τον ευχάριστο, οικείο προφορικό χαρακτήρα των έξι κειμένων του τόμου που εκφωνήθηκαν αρχικά ως διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ – έστω κι αν η αποφυγή της απόδοσης «κουλτούρα» οδηγεί σε κέντημα του κειμένου με πολλές διευκρινιστικές παρενθέσεις για τη χρήση του αγγλικού «culture» – και επιτυγχάνει τον σκοπό του συγγραφέα: να ενθουσιάσει τον αναγνώστη για την ανάγνωση λογοτεχνίας, να τον προβληματίσει γόνιμα σχετικά με τον ρόλο της κοινωνίας στην ανανοηματοδότηση των εννοιών και στην ιεράρχησή τους και να του δώσει έναν αναγνωστικό άξονα για την παρακολούθηση των διαδικασιών αυτοαναθεώρησης του ηθικού μέσα από τη λογοτεχνία.